

LA RENAXENSA,

PERIÓDICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS

SURT LOS DIAS 1 Y 15 DE CADA MES.

Preus de Suscripció.	Redacció y Administració.	Reclams.
Tres mesos. 6 Rals.		Los suscriptors, per ratlla. . 1½ Ral.
Al estranger, tres mesos. . 9 »		Los no suscriptors, perid. . 1 »
Un número sol. 1 »	Carrer de Ripoll, n.º 22, pis segon.	Passant de 10 ratllas à preus convencionals.

SUMARI.

Los Usatges de Barcelona: per Joaquín Botet y Sisó.— La estrella de la fé: per Joseph de Argullol.— Al travall (Poesia): per Antoni Molins y Serrera.— Un episodio de la antigua Roma (acabament): per Joan Sardà.— Lo rimbombori de las quintas: per Pere Nanot Renart.— Dissert (poesia): per Joseph Serra y Campdelacreu.— Revista musical: per Modest Vidal.— Teatre Romea: per A. A. y P.— Anécdotas y curiosidades literarias.— Novas.— Reclams.

LOS USATGES DE BARCELONA.

ESTUDIS HISTÓRICHS Y CRÍTICHS DE LA PRIMERA COMPIACIÓ DE LLEYS CATALANAS.

I.

Constituida Catalunya, desde'ls mès antichs temps de que dona rahó l' història, per una reunió d' Estats ó tribus, formá part de la Província Espanyola en l' època de la dominació romana, del Regne dels Gòths després de l' invasió dels pobles del Nort y de diferents estats Sarrahins darrerament, fins que 'ls fugitius del país, ajudats pels reys de França, la reconquestaren en gran part à últims del setgle VIII de la nostra era.

Es molt probable que 'ls primitius habitants se governaren sòls per costums, més ó menys modificadas per l' influència dels diferents pobles ab que 'stiguieren en relació, sobre tot pels grechs asiàticchs, més civilisats, que fundaren à la costa las celebradas colònias d' Empurias y Rosas. De tota manera, no se sab que tinguessen lleys escritas, y de llurs costums servadas, quan la dominació de Roma, per las ciutats que obtingueren lo dictat de *Municipis*,—que gojaban del privilegi de governarse per ses lleys propias—quasi bé no 'n resta memoria. Conquestada pels romans, rebé de sòs dominadors nova llengua, usatges y legislació, com tots los altres pobles d' Occident, enmotllantse à la manera d' esser de la societat y civilisació romanas. La legislació romana sobre 'squé en Catalunya y en lo restant de Espanya à la caiguda del Imperi d' Occident, puix los Gòths, sòs nous dominadors, permetren que continuás governantse ab aquella, y las primeras lleys Gòthicas se feren

sols pera la rassa dominadora. Més tard, vensuts ó trets d' Espanya los altres pobles invasors, quedaren los Gòths pacífichs senyors del país; los concilis de Toledo donaren ab lo *Forum judicum* una legislació única pera vensuts y vencedors, que no desparagué, com semblava succehir devia, après la batalla del Guadalete, ans bé fou servada pels reconquistadors y aculliment trobá, en los nous reyalmes que, ab las despullas dels sarrahins, s' anaren formant al Nort d' Espanya.

Contrahentnos al particular objecte d' estos estudis, narra l' història que 'ls habitants de Catalunya emigraren à França ó fugiren à las montanyas, quan l' invasió dels moros. La dominació d' estos, empero, durá poch; car los nous habitants de las serras à la plana molt sovint devallavan, y reunits bèn prest en partides comanadas per valerosos capdills, emprengueren seriàment la reconquesta que, ab l' ajuda dels reys de França, no trigá en produhir bons resultats. Establírense tots qualques comtats, governats à nom de los dessús dits reys, y poch après se creá la MARCA HISPÀNICA ab lo titol de «Marqués» pel comte de Barcelona, feudataridel de França, primer y més tard independent en la persona del comte Jofre lo Pelós. Afanyosos sòs successors de llensar de la terra als moros, neglejaren pèl moment las demés necessitats del pais y, sens tréva, guerrejaren per' arrelar sa independència, vensuts à voltas, quasi sempre vencedors. Axi las cosas, En Ramon Berenguer I, cognomenat lo Vell, ocupá lo comtat de Barceloma: mercé als pactes convinguts ab sòn àvia Ermesendis, va esdevenir senyor de totes las llavors reconquistadas terras de Catalunya, que, ab las guerres contra 'ls Sarrahins, ab lo que comensà sòn govern, havia engrandit fins mes enllà del Llobregat, límit de Catalunya *la Vella*; en un concili congregat en sòn temps à Girona se reformà lo ritual y disciplina de l' Església en lo Principat, mercé à las instancies fetas pèl cardenal Huc Blanch, liegit Apostòlich ab aquest càrrec; alegà, per fi, los magnats de la Terra,—reunió que molts confonen ab lo concili avans mentat, segons mostrarem—y sua es la gloria d' haver donat à sòn poble lo còdich conegut ab lo nom d' USATGES DE BARCELONA, primer monument de la legislació catalana y la més antiga compilació d' usatges de l' Etat Mitjana en Occident.

II.

Avans dels *Usatges*, se governava Catalunya pél *Forum Judicum* ó lley góthica, empero la senyoria de França féu introduhir novas costums que, si no la deixaren en total desús, la convertiren, ab tot, en insuficient y en gran part inobservable. Predominá l'sistema feudal, fonament de l' organisiació militar d'aquells temps, y á ell es deguda la gran alteració de las lleys góthicas y llur següent inobservancia en lo Principat.

Los cambis ocasionats en las costums pels sarraïns, dominadors estats, y per altres gents qu'en distintas époques vingueren á ajudar als catalans, com diuhen los historiadors; l' insuficiencia de las lleys góthicas y també sa duresa, segons los comentadars Callís y Marquilles; y, sobre tot, l' introducció del sistema feudal,—son los principals motius qu' obligaren al comte 'N Ramon Berenguer Vell á dictar la compilació dels *Usatges*.

L' introducció del sistema feudal,—car ex sistema «ezcalsant estraordinariament la potestat dels magnats, en aquells temps de guerres continuadas, en que l' autoritat sobirana estava desconeguda, y esclavisa lo poble per sòs senyors, portà á Catalunya molt greus calamitats y l'menyspreu de tot dret y justicia. Forts los magnats pél nombre de llurs vassalls, encomanavan á las armas la descisió de totas sas diferencias, d' hont s' esdevingué un capmás de lluytas, farts y atentats, en las que semblava esser tot permés, mentre fors ahí hagues pera conseguirho, sens qu' en part alguna lloch se trobás hont la seguretat fos respectada. Tant gran fou lo dany que, al comensar lo setgle XI, se tingueren á França molts concilis pera remeyarlo y, essent impossible rompre de cop ab tan revolta situació, s' estableiren al menys los temps y diadas de *pau y treva del Senyor* en que personas y cosas fossen respectadas.» (1)

L' insuficiencia de las lleys góthicas;—puix axí ho diu l' usatge «*Cum Dominus*», com lo senyor en Ramon Berenguer vell Compte, é Marques de Barcelona, é subjugador de Espanya hagué honor, é vehé, é coneç, que en tots los plets de aquella terra no podian esser observadas las leys Godas, é vehé molts clams, é molts plets que aquellas leys no jutjavan, especialment ab loament, é consell del seus prohomens, enemics ab la sua molt savia muller Adalmus constitui, é mes usatges, ab que tots los clams, é los malfets en aquells insertats, fossen destrets ó pledejats, é ordenats, é encara esmenats, ó venjats» (2) y la duresa d'aquellas lleys, com ho justifica ab las següents paraules, l' usatje *Juditia curiae*. «Juys de la Cort, els usatges de grat dehuent esser rebuts ó seguits, car no son mesos sino per la aspresa é duresa de la lley....» (3)

«Converia donchs, diu 'N Piferrer referintse á las lleys góthicas, apropiar las unas á lo que 'ls temps demanavan, traure las altres, donar forsa de lley á lo introduxit per la consuetut, y dictar las novas dis-

posicions que havia fetas necessarias la constitució social y política del país.» (1)

Prova lo que acabam de dir, á nostre parer, que 'ls *Usatges* eran principalment lleys novas per las que se debian regir los tribunals en l' esdevenir, y no una senzilla compilació de las prácticas per estos seguidas, com sembla despéndres de llur nom y creuen molts. Havem dit *principalment*, puix que respecte d' algúns estan en lo cert los que sostenen l' última opinió, empero, la major part son resultat del nou estat social que á representar venian.

(Seguirá.)

L' ESTRELLA DE LA FÉ.

I.

En totes edats hi ha penas, en totes edats hi ha goixs, ¿penseu que no pateix lo nin quan plora per la pérdua d' una joguina ó perquè no li donanlo que demana? Penseu que no pateix l' infant quan plora y se desespera per la por que l' embarga y domina son jove esperit? ¿Penseu que no gosala noya quan li porta l' padri undevantalet per las festas? ¿Penseu que no salta de goix lo noyet quan sap que s' acosta la vinguda dels Reys y que no haurá d' anar á estudi? Oh, sí; no'n dupteu pas, en totes edats hi ha penas, en totes edats hi ha goixs. Y quinas son mes grossas, no ho sé; si las dels noys ó las dels homens; penas son unes y altres y goixs uns y altres també, y si es aixís com es, figureuvs quina serà la pena d' un noyet ó noyeta que pert á sos pares, ó que per forsa dèu abandonarlos; diuhen que las criatures no pensan, pero es cert que las criatures bé sentan.

II.

Tan si'm voleu creure com si no 'm volem creure, es'cert que hi ha un poble que per miseria ó per lo que sia, abandona á sos fills: los pobrets infants ab los ulls plens de llàgrimas y lo fardet al coll, empre, nen llarga caminata y van á llunyuas terras á guanyar lo pá de cada dia, allaugerint los gastos de sa miserabile familia, ó perdre los bons recorts de sa casa y molts á perdres ells mateixos també.

Tots los anys te lloch la partensa á l' entrada del ivern; marxan los petits en numerosa comitiva y tot lo poble los accompanya un bon tros: cantan dolsas cançons de sa terra y no deixan de mirarse, fins qu' alguna montanya s' hi ha posat entre mitj.

Qui va á cap á Fransa, qui va cap á Espanya; qui porta un violí, qui porta una arpa; qui va del tot vestit, qui ab prou feynas pot tapar sas carns, qui resisteix los calor y los frets, qui no 'ls pot resistir; qui acaba tristement de fret y de fam en un racó de un carré: qui torna veure á sos pares, y sa terra y sa casa, qui no ho torna á veure may mes.

III.

Per lo camí ral ó més ben dit per la carretera que

(1) Elias. Compendio de la historia del derecho, parte 2. lib. IV, cár. V.

(2) Constitucions de Catalunya, titol VI, llib. X, volúm. 3.

(3) Id. tit. XIII, llib. I, volúm. 3.

(1) Cataluña, tom. II, pág. 103.

vá de Manresa à Vich, caminava tota soleta una noya d' aqueixas de llunya terra, abandonada de son pare y sa mare, sola en mitj del mon, y per única companyia portava una arpa trencada y dolenta, penjada à l'esquena ab una grossa y lluenga corretja que li passava devant del pit. Molt deuria pesarli l'arpa y molta deuria ser sa fatiga, perquè grosses gotas de suor li rodolavan cara avall y algunas llàgrimas brotavan de sos ulls.

La pobre criatura s' anomenava Grabiela, blanca com la neu, rossa com un fil d'or; grossos ulls blaus adornaban sa cara, y ab tota forsa y expresiva mirada los dirigia vers lo Cel, com qui à falta de mare, invoca à la Mare de tots, demanantli pietat y misericordia per sos treballs.

IV.

Sens saber camí ni carrera, anava la noya camina que camina, y volia anar à la vila de Sallent per ser d'eixa vila la festa major.

Era una tarda d'istiu, de calor xafagosa y negras y lletjas bromes tapavan lo cel: tot donava à entendre qu'amenassava fer tempestat.

Com lo sol ja era à la posta, feya mes feredat la foscor: xiula lo vent ab forsa, horribles llampechs l'enllueren, cau un llam ab gran estruendo, y pedra y aigua à dojo, y tot plegat semblava que lo mon anava à finar.

¡Ah! qui no s'ha trovat may en semblants casos en mitj d'un camí, nosaplo que s'hi passa: l'esperit del home exprés per lo supersticiós y fantastich, n'es presa tot seguit: veu l'omnipotencia de Deu, veu sa propia petitesa, y entre temensa y respecte, s'acabarreix, s'esglaya, y devegadas queda fret y devegadas es lo fret de la mort.

V.

La infelís Grabiela, en son esglay, llenys un xisicle salvatje y ferestech y corra com boija y fuig, sens saber ahont vá.

Un llampech li deixa veure las parets de una gran casa, trova oberta una porta y s'hiifica, y allí à un recó d'un gran pati se queda ajeguda, donant gracies à Deu, y creyentse ditzosa, perquè al menys, estava à xapluch y salvada dels grossos perills de la tempestat.

¡Pobre Grabiela! ¡Pobre criatura de pochs anys! ¡Poch sabia elia ahont se va ficar! Si por y esglay li havia causat la tempesta, doble por y esglay debia passar allí.

Ajegudeta à un recó del pati, dessota d'un arch de pedra, ab la seva arpa al costat, comensà à mirar esbarriat per donarse compte del lloc ahont se trobava. Seguia la pluja mes forta y abundosa que may: seguian los llams y seguian los trons: ab la ferestega claror dels llampechs, pogué distingir, qu'hi havia molts archs com lo que li feya de taulada, que n'hi havia en tot l'entorn del pati, baixos y sostinguts per dobles columnas, que semblavan fileras d'homs com ànimes en pena: pogué veure que al mitj del pati hi havia un pou, y demunt de la coverta del pou, una creu: xiprés y altres arbres y follatge que se movian ab gran remor al impuls del vent; pogué

veure que dessota dels archs, per terra y adossadas à la paret, hi havia varias caixas de pedra, que li feyan molta feresa sens saber perquè.

La Grabiela corrent esglayada y errant lo camí, fugint de la tempesta, xaplugà en lo preciós claustro bizantí de S. Benet de Bages, que per sort encara se conserva enter y verdader prop de Navarchs à la vora vora del riu Llobregat.

VI.

Lo claustro del Monestir de S. Benet de Bages, gl' habeu vist may per ventura? Es reduit, baix, fondo y fosch, y un hom passegantshi per ell, sembla qu'es mes del altre mon que d'aquest: afaginthi las dobles columnas, los variats capitells, los xiprés, la creu del pou, las caixas de pedra que contenen ossos de frares que viveren y moriren allí, la quietut, lo repos y silenci, y tot fà que l'ànima's concentri y pensia l'home en coses en las quals no pensa may en altres llocs del mon.

Si de dia y ab plena claror, es trist y ombril, àqué serà de nit? Si fà por, quan lo cel està de boians àqué farà quan ronxan los vents y cau l'aygua à samals y los llams y los trons espantan la terra? Si al home fet y cabal l'inspira la meditació y pensaments tristes, àqué farà à la jove y potent imaginació d'una criatura de pochs anys?

VII.

La Grabiela soleta en un racó d'un claustro, débil per falta de bon aliment, mullada per la pluja, comensà à petar de dens, esgarrifantse del cap fins als peus, erissats los cabells y tremolant de fam y de fret, entrà en plé deliri, deliri de noy d'imaginació d'infant y cosas vejé la Grabiela que encara no's sap, si sou de pura fantasia ó si real y verdaderament passà lo que 's conta d'aquell lloc de misteri.

¿Oh quina nit, quina nit tan horrible passà l'abandonada noya saboyana en lo claustro de S. Benet de Bages! No seria mitja nit encara que parà lo vent, acabà la pluja y tot quedà en grossa imponent quietut y foscor: tornà la xafogü, la terra semblava que tragüés fum, no s'movia ni una fulla ni se sentia lo mes petit remor, sols podia distinguirse lo respir difficultós de la pobre noya. De prompte eixiren de terra com llamaradetas de foch que fugian y no tornavan mes y sempre ne sortian d'altres: un soroll sech y fort feu llenys un xisicle à la Grabiela, era que s'hi havia trencat una corda de l'arpa; suaba d'angustia y congoxa y sentí com li passaban dolsament una mà per lo front. Semblà qu'aqueixa desconeguda caricia tornà la calma à'n aquell atribulat esperit.

VIII.

La campana de Navarchs tocava dotse horas, la lluna llavors ficà un raij de sa pàlida llum dins del pati, y assegurava la Grabiela que en aquell mateix punt, sortiren d'un racó del claustro, moltes persones ab traço de frare, que s'obriren las caixas de pedra, d'ahont també sortiren fastasmas, quen'hi havia una que pugnaba, pugnaba per sortir que s'uniren à las altres, y totes juntas de dugas en dugas, donaren

una volta, passaren prop d' ella sens que ninguna la toqués ni trepitjés, sens que fessin gens ni mica de soroll; entraren al pati s' ajonellaren y ab veu baixa- ta cantaren mística cançó, com cant de difunts. Un de llarga y blanca barba, mes alt que 'ls demés, s' aixecá lo primer y tots l' imitaren y ab lo mateix ordre y pauza, se 'n tornaren al claustro y se ficaren per una porta sens que se 'n vejés cap mes: llavors pel mitj del pati, vejé la Grabiela moltes figuretas petitas que fugian, tornavan, saltavan, corrian, pujavan pels arbres s' enfilavan per los xiprés, y fins li semblava que feyan xisclets y asgarrips; la pobre Grabiela no pogué mes, moria de por, de feresa d' esglay; trencá lo plor per si y entre singlots y abundosas llàgrimas, digué cridant desesperada,—ay mare la meva mare, Mare de Déu, mare dels angles, mare de tots, ampareume, valeume en aqueixa tribulació; só filla de llunya terra, d' estrany reyalme, y no tinch pare que 'm guardi, ni mare que m' aconsoli, no tinch à ningú: jo moro y moro abandonada en aqueix trist racó. —Y la Grabiela acabada tan tendre pregaria, no vejé ja mes figures xicas ni grossas, y del cim de la creu del pou sortí una estrella lluènia brillosa que se 'n pujá amunt, amunt fins que ja no 's pogué veure: al mateix temps per una de las portas que donan al claustro se sentia un cant de dolsa armonia, acompañat d' orga y que portava al ànima suau consol. La Grabiela, xafada per la fatiga, tencá los ulls y dormí tranquila com innocent angelet tot lo que restá de nit.

IX.

¡Que bonich es lo cel, despres d' un dia de pluja! ¡Que lluent es lo Sol! ¡Que hermós es lo dia, despres de la nit! ¡Com alegra los cors la bonansa, despres de la feredat d' una tempesta! La Grabiela, dorm que dorm prenen bona matinada, y ni los cants dels au- cellets, ni las vehinas campanas de Navarchs pogueren despertarla: fins que los raitjs del sol li besaren la cara, no torná la noya del profundo y reposat son que disfrutaba: prest s' incorpora, se frega los ulls, s' aixeca, agafa l' arpa y à corra cuita va cap à la porta, surt al camí y trova un bon home que l' acompaña fins à la vila de Sallent. Com d' eixa vila n' era festa major, allí feu alguns dinerets tocant l' arpa y cantant bonicas cançons de sa terra.

X.

La Grabiela encara que passá alguns anys fora de casa, no oblidá may à sos pares, ni sons bons consells, ni las oracions que sa mare li havia ensenyat: fou una de las pocas que sens dany ni perdura torná à veure lo campanà de la seva parroquia, sa terra, sa casa y tot lo que tant se estima del lloc que se 'n diu pàtria. Fins s'hasapigut que al cap de poch temps de sa tornada feu molt bon casament.

Pot ser digneu, já una noya sola, criatura de pochs anys, qui la protegeix, qui l' ampara? Los homes de la catalana terra, us ne donaran la resposta:—Deu lo guardi de mal ab la companyia—vos diran, encara qu' aneu sol, y si voleu saber quina es la companyia, vos diran que l' home sempre porta la del angel de la guarda.

Si n' hiha per los homens, mes n' hi ha per los infants, hi ha un angel que vetlla per ells; preneu exemple de la Grabiela, preneu exemple del quanto que no es tot quanto de l' estrella de la fé.

4 Janer 1871.

JOSEPH DE ARGULLOL.

AL TRAVALL.

Labor prima virtus.

¡Oh lley per Deu dictada
Y del home en est mon tant aborrida!
En lletras d' or grabada
Deurias dels mortals esser llejida.

Com ton Autor ets noble,
Justa com just es Ell en sa sabiesa,
Y vida ets de tot poble
Com de tot l' univérs ets la grandesa.

Del Criador las obras
Que llóan terra y cel santas y bellas,
Nos mostras tú y descobràs
Cada dia al mortal més maravellas.

A tos decretés sotmésos
Lo sol llumena, y nostre globo gira,
Y en mitj l' espay sospesos
Dins son cercle 'ls estéls quisqún guspira.

A ton influix la terra,
Torna sos carts en fruits richs y sabrosos,
Y obrintse l' aspre serra
Nos regala metalls los mes preciosos.

Metalls que tu dominas
Y en màquinas ó enginyys veus convertirse,
Per darte novas minas
Hon pot t' activitat sempre nodrirse.

L' industria benaurada
Fa brollar lo comérs; la nau hardida
Solca la mar irada,
Y à ignotas regions porta la vida:

Ó sots l' aigua 'l pescaire
Sas perlas y corals cerca y esbranca,
Aytal com lo minaire
De fons de terra los tressors n' arranca.

La platja un jorn deserta,
Véu de son sí brollar una cabana,
Y quant de nou desperta
Al matinal acort d' una campana;

Entorn d' Iglesia santa
Elevarse contempla hermosa vila
Qu' ab lo travall s' encanta,
Y 'ls fonaments de sa grandesa apila.

Já l' art al fi clareja,
Já à los bronzos y marbres vida dona;
Já son del temps enveja,
Las obras colossals que li abandona.

Palaus los mes sumptuosos,
Magnifichs temples, celestials pinturas,
Traspasan orgullosos
La llum del geni à las edats futuras.

L' humanitat atenta
A una veu qu' i endevant! sempre li crida,
Deliri créu l' impremta,
Y al impuls del vapor queda aturdida.

Potent locomotora
Salva 'ls espays en ràpida carrera,
Y entona xiuladóra
Sos himnes al progrés de nostra era :

Y al llamp què viu guspira,
Per l' home empresonat, entussiasmada
La humanitat lo mira
De pól à pól transmetre sa embaixada.

Complerta es sa victoria ;
Y encara esperonantl'ho li assenyalas
La via de la gloria,
Y per volar al cel li dónas alas.

Del mon tot, l' harmonia
Lo deixa embadalit, la llum lo cega,
Mes, tot ho desafia,
Creyentse sabi à esquadrinyar s' entrega :

Y sa escalfada pensa
Medeix los astres y son curs admira...
Y plé de joya inmensa,
Per lloar al Criador polsa sa lira...

—¡ Oh font inagotable
Que la terra assahonas de passada;
Lley santa y perdurable
Per ten Autor mateix santificada!

De tú naix l' alegria
La pau, prosperitat, vida y riquesa;
Y ab màjica harmonia
Travalla la creació per ta grandesa.

Tú l' ànima confortas,
Tu 'n ets dels pobres la viadora canya,
Y obras del cel las portas
Al qui per gloria del Senyor s' afanya.

¡ Beneyta l' hora sia
Qu' escoltada dels pobles de la terra
Vejám ab alegria
Qu' en eynas tornan sos enginys de guerra !

ANTONI MOLINS Y SIRERA.

UN EPISODI DE LA ANTIGUA ROMA.

(Acabament.)

II.

Sextus Tarquini, nomenat també Tarquini 'l Jove, era lo viu retrato de son pare. Mes soberch, si cab,

que ell y enorgullit ab la alta dignitat de son progenitor, qual successor de dret creya ell esse, estava intimament convensut de que Roma y 'ls Romans y tot lo mon sencer en un mot, havian sigut creats no més que per à esse sos esclaus, disposats à satisfet sos mes minims capritxos, sas mes bárbaras esigencias. Be amostrava que per las venas corria la sang de aquells que no havian vacil-lat en versar sang innocentia y sagrada, per que sols esta podia assahonar la terra hont arrelava l' àrbre que havia de satisfet llur ambició, y ferli donar fruysts abundosos.

Lo pler material era per ell lo *non plus ultra* de la felicitat; Bacchus y Venus sos únichs Deus y certament ni gens ni gayre escassos eran los sacrificis que en llurs impúdicas aras oferia.

A mesámes d' axó, la enveja no era de las passions que menys arrels haguessen en ell fetas, y per ço, allí hont hi vaya la felicitat y la joya, que ell may havia pogut aconseguir, d' allí jurcava à foragitarlas ab sa baba verinosa.

No 's crega que recarreguem à graciént los tochs obscurs del quadro per à fer mes odiós lo personatge; la historia y la tradició axis nos lo pintan y jay! de Roma y del Romans si ell hagués pogut empunyar lo *lituus* de son pare. (1)

Alguns jorns havian passat d' ensà de la nit aquella en que tant alta havia resplandit la virtut de Lucrecia. La imatge de la hermosa matrona asseguda en son setial y voltada de sas e clavas havia restat grabada en son cor; la aymava com un foll, mes no ab aquell pur amor de l' ànima per qui es sagrat tot lo que à la persona aymada esguarda, sino ab aquell frenesi abrusador dels sentits, que res, absolutament respecta, ab tal de que puga esse satisfet.

Afegeixishi à aquest amor, l' únich que nihuau podía en lo impúdic fil de Tul·lia, la rabi que l' devorava per son venciment y que atiavan sos dos germans, que si tenian un cor tan mesqui com ell no tenian no obstant lo mérit de la audacia; ensembs que la enveja que li rosejava 'l cor al chir las continuas llohangas que de Lucrecia 's feyan y que à son marit Col lati justament enorgullian.

Havia jurat per los Deus del Avern que satisfaria sa lúbrica passió, prenen revenja del passat venciment y destruhint aquella felicitat que tant lo mortificava. Serà meva, havia dit; seva fou; mes jay! ben car li ressurti; la perduta del trono en que ell tota sa ambició xifrava.

Una nit surt d' amagat del acampament Romà, 's presenta à Lucrecia fent veure que duya un missatge de son marit y en cumpliment de las sagradas lleys de la hospitalitat es admés. A la hora en que enmantellada de negras ombras, sols respira quietut la terra; à la hora en que tot dorm, 's fica dins la cambra de Lucrecia: Lucrecia 's resistex pintantli la felonía de sa conducta, Tarquini la amenassa que assassinará al esclau que dorm en la antecambra y 'l ficarà à dins de son llit, fent axis doble la deshonra; Lucrecia cedeix à la forsa mentres las Furias, erissa da llur cabellera de serpents, y empunyant la destructora teya, voltejavan udolant feréstegas entorn

(1) *Lituus Quirinalis* sceptre de que usaren los antichs reys de Roma y que aparentava un bácul pastoral.

la llar d' hont havian d' exir los venjadors de Roma. (1)

III.

—¿Qué li resta à una matrona romana quan ha perduda la honra?

Axís solta al ayre la cabellera, esgroguehida la cara ab la derrera gregor de la mort, deya Lucrecia, lo demati d' aquell malastruch jorn en que violent las mes sagradas lleys, las de la hospitalitat, havia Tarquini furtat son honor y mort sa ditxa.

Ja un missatger exia de Col-latia; las pedras guspirejavan al pas de son cavall.

Lo missatger tornava no com avans sol, sino ab quatre companys, lo pare y lo marit de Lucrecia, Brutus y Va'eri dit Publicola.

—¿Que li resta à una matrona romana quan ha perduda la honra?

Axis repetia la malhaurada Lucrecia après haver contat la vilesa de Tarquini. De primer, per lo mes preu dolor aclaparada, las paraulas exian de sa boca entre mitj de singlots y plors: mes al dolor l' anava succehint la furia, son plant minvava, sa veu anava enferesteguintse omplint d' esglay als que la escoltavan.

—Si, Tarquini Col-lati, un malvat ha vingut à tacar ton nupcial talam... ta muller deshonrada!... ta filla deshonrada!... deshonrada vostra amiga!... sens honra la matrona!... mes ay! mon cos es sols lo criminal... Jo so ignoscenta!...

Toç d' una s' encen, axeca altivola 'l cap, 'ls ulls, guspirejants semblan saltarli de las concas, la ma regira 'l si com si cerqués una cosa desada...

—Jureu, esclama ab veu potentia, jureu per los payrals Penats que han vetllat fins a: per la honra dels Col-latins, que pagará son crim lo malvat... Venjansa!... Ell ha gojat en mon llit un plaher malastru: per à mi, emperó mes malastruch per à ell si encara en vostres pits gens de coratje hi nia... Del que merex, siaune 'ls jutges... Venjansa sobre d' ell y sobre de tots los seus... Eu quant à mi, cap adultera s' autorisara ab mon eczemple per à viure sens honra...

Al dir axó, s' arrenca del si un punyal y 's traspassa 'l cor.

Un crit d' horror ix de boca de tots quatre, restan esglayats; mes de sobte Brutus s' axeca, en sos ulls flameja la venjansa, sa ma estreny ab febra la sanguinosa arma.

—Juro, diu, ab veu de tro, per esta sang tan pura y tant casta avans que fos ultratjada per lo malvat, vosaltres, oh Deus, ne sou testimonis, que armat de ferro y foch mon bras descarregarà la venjansa sobre del tirà, sa muller, sos fills, tota sa nissaga.

Tot dihent axó, ix à fora la plassa; lo punyal li goteja en las mans.

(1) No mancan autors que suposan connivencia entre Tarquini y Lucrecia, y atribuixen lo suïcidi d' aquesta à la por de la deshonra y de la venjansa de son marit, qui havia descubierta infidelitat; sia com sia, atenent al interès dramàtic he adoptat la versió de Titus Livi, en tant mes en quant la avans dita no passa d' esse una conjectura, sens que sia facil la resolució d' aquest punt d' antiquitats, de escasa importancia.

—Ciutadans, esclama, la tirania ha descarregat lo derrer colp sobre nosaltres... Lo veyeu est punyal que ha segat en la flor de sa jovenesa la vida de una casta matrona que tots conexian y adoravan, de Lucrecia: ¿ La veyeu com va regalantne à gotas exa sang que ahí vivificava las venas y que hi roman avuy glevada? Exas gotas farán vessar la copa de la nostra indignació... Lo llit de Lucrecia ha sigut violat!... Sabeu qui es lo criminal? Es lo fill d' aquell Tarquini que assassinà à sa muller, à son sogre, lo bon Servi Tul-li, per à empunyar lo sceptre, d' aquell que assassina al nostres fills, als nostres pares, als nostres germans, sols perque li fan ombra à son trono... Y ara, no 'n te prou de pendreis la vida, las riquesas, sino que fins nos pren l' honor, lo mes sagrat que hi ha per à un Romà! Y vosaltres, ciutadans, los fills dels lliures companys de Rómul, ¿ volieu viure sens honor? No vos diu lo cor, que en competes d' abaxar lo cap al jou que vos tiranisa, deveu alsarlo y ensempr lo bras fuetejant ab lo llamp de vostra potenta ira al tirà que 'ns vol equiparar ab un miserable esclau?... Lucrecia ha mort!... Derrera d' estas parets jau son cadavre... La sang brolla à doll de sa ferida tacant sa blanca vestimenta!... Morta ja, sos ulls encara espurnejan, lo pes de la mort no pot acicular las parpelles, sos llabis semblan mitj obrir-se com si murmurás: Venjansa!... ¿Qué li resta à una matrona romana quant ha perduda la honra? ha dit ella ans de morir... Ha mort per no viure sens honra! y nosaltres no tenim honra y sabém viure! Ciutadans, si encara nia en vostres pits l' alé dels avis, si es per à vosaltres sagrada la derrera paraula del que va à morir, pus venjansa ha demandat Lucrecia, venjèmila; aném à Roma, sia foragitat lo tirà, sa muller, sos fills, tota sa nissaga y sia també foragitada exa rassa de reys, serpents ab pell de púrpura que 'ns xuclan la sang y tot lo que tenim, sens ni volernos deixar gens de lo que mes aymam, de la honra!... Ciutadans, venjansa per Lucrecia y per nosaltres!

Jamay ningú havia aconseguit lo grau de sublimitat à que arribat havia Brutus; l' odi que fermentava en son pit esclatava, y al esclatar cada guspresa feria un dels cors dels qui l' escoltavan y son ardor se propagava com en un camp d' espigas lo foch que ha comensat per cremar un dels esplets se va estenent, estenent atiat per l' oratjós Austre y en un moment fa un abrusador mar de flama, niu de destrucció, de lo que era daurada planura d' hont son nudriment l' adigat pagés n' esperava.

Brutus semblava la ombra d' un veill patrici evocat del fons del Tártar per à fer avinent à sos nets que era hora de trencar los grillons d' esclau que llurs membres subjectavan.

Son concell fou obheit; tothom s' arma, lo cadavre de Lucrecia es esposat à fora la plassa; se posan guardas en los portals y guaytes en las torres, mentres Brutus seguit d' un estol de joves de Col-latia empren la via de Roma.

IV.

Ja havem dit avans que Romà odiava à Tarquini. Mes l' odi era sord, reconcentrat, no poden exir à fora en paraulas, pus una paraula contra 'l tirà equi-

valia à una sentencia de mort; *Oderiut dum metuant* era sa divisa, aquella divisa que un jorn havia de ressuscitar l'implacable fillastre d'Octavi. Los espías eran innombrables y secrets y tal volta aquell que estrenyia la destra en senyal d'amistat, brandava ab la esquerra un punyal cercant ocasió propicia de ferir.

De qui fiar-se donchs? Y est silenci que tothom se veyá precisat à tenir ofegant los esbatechs del cor, est silenci feya à proporció crexe mes l'odi, que no trovant exida s'anàs condensant y que l'jorn en que pogué esclatar sos resultats foren destructors.

Las paraules de Brutus perorant en lo *Forum* davant de tots los ciutadans que havian restat en Roma no eran mes que l'ressò dels sentiments que en tots los cors alenavan; al veurer un que tenia l'valor de dir lo que sentia, tothom dexava aquell passat recel y s'espandia; aquell que no gosava dir res à son amich perque temia esse trahit à las horas parlava y ab veu alta y al veure que las paraules de son amich eran las suas matexas, que eran los seus matexos sos sentiments se penedia de no haver parlat avans y à la rabia contra l'tirà s'hi afegia la vergonya d'haver dat estatge à la por fins à las horas, y esta feya creixer aquella, y tothom estava prest à foragitar al tirà y à tota sa nissaga.

Cal convenir per axó en que aquella reacció que s'operava era deguda en gran part à que Brutus havia sapigut fer vibrar llurs cordas mes délicadas, l'amor à la llibertat y l'amor propi.

Brutus fins à las horas se havia finxit foll pera escapear à la ira del tirà y poguer dissimular millor sa rabi y son anhel de venjansa per la mort de son pare, de son germà mes gran y de tants ciutadans il·lustres que havian caygut à mans dels sectaris de Tarquini. Tenia massa cor perque no s'hagués trans-lluida sa intenció, si no s'hagués fingit foll. Y ls matexos Romans se burlavan de aquell foll, en qui esbategava un cor plé de amor à llur llibertat, de aquell foll que havia de salvarlos!

Ningú feya cas de ell, ni se'n guardava: res se callava al devant seu, pus ell no ho entenia, y ab exa llibertad ell ho savia tot, examinava lo esperit dominant en las baxas y en las altas regions y ho anava preparant tot pèra lo jorn de la venjansa que un presentiment del cor li deya no falliria.

No lo enganyà est pressentiment; aquell suspirat jorn lluhí per Roma. Brutus llensá aquell gel de follia que l'tapava y al llensarlo aparesqué aquell ardent volcà de patriotisme, de amor à la llibertat de sa patria. Los Tarquinis vejerén llavors que havian nudrit en llur si lo escorpí que ls havia de dessagnar, y Brutus aparegué lo que havia estat sempre, sens ningú somniarho, lo adalit de la llibertat y lo flagell de la tiranía.

Roma declara escluida de son si tota la familia Tarquinia, y que no vol ja may mes subjectarse al jorn dels reys, que, com deya Brutus repetint lo que di-guera als de Col-latia, no eran mes que vils serpents, que no tenintne prou ab xuclarloshi la sang, las riquesas, tot lo que tenian, à la fi los hi furtava alló que ells mes aymavan, la honra.

Brutus martxa envers Ardea à sublevar lo eczer-cit, se tancan los portals de la ciutat Sacra, per hont

acabava de fugir la infame TuLlia al veurer desen-cadenada la tempesta; se presenta al acampament Romà de hont acabava de exir Tarquini, al sapi-quer que Roma se havia axecat en contra d'ell; su-bleva al soldats, mentres lo Rey veyent que se li ne-gava la entrada à Roma fuig ab sa muller y sos fills pera escapar à las iras populars irritadas. Brutus axe-ca lo assetj de Ardea ab qui pacta una treva per quin-ze anys, y la ciutat del Tiber pogué respirar tran-quila.

Havia foragitat de son si à la tiranía, y un nou sol, lo sol de la llibertat, ab sos benfactors raigs co-mensava à illuminarla.

EPILOCH.

Debades los Tarquinis volgueren recobrar la per-duda potència. Debades gran nombre de gents sota llur penó aplegaren, per à fer guerra à llurs antichs vassalls; debades fou la ajuda de lo Etrusch Porsena, debades las conspiracions que feren se tramessen entre los joves patricis, que avesats à la antiga llicen-cia no savian avenirse ab la nova severitat republi-cana; fou sempre vensut. Y à la fi, hagné de morir à Tusculum, en la obscuritat de la vida privada, ro-segat son cor per los remordiments y veyent sempre axecarse davant seu las pàlidas ombrás de sas inno-centes víctimas, cridant: Venjansa.

J. SARDÀ.

LO RIMBOMBORI DE LES QUINTES.

(BARCELONA, SEGLE XVIII).

I.

A mitjan més de Desembre del any 1770, lo Magnífich Ajuntament de la ciutat de Barcelona estava mes atrafagat que de costum, com hom qui du de cap un important afer. Les hores del dia, passában-les los rejidors, tenint entre ells larges y animades rahons. Mentre uns escribian ó conferenciaben, altres visitaben al senyor Bisbe ó al Comandant ge-neral del Principat; tot eran anades y vingudes del palau del Comandant à la casa de la vila y de la casa de la vila al palau del Comandant y per la pressa y la frisança del Ajuntament be's podia conixer que quelcom de estraordinari esdevingut havia.

Cosa era en efecte jamay vista ni ohida en terra ca-talana, la que tan amohinats menaba als rejidors bar-celonins: lo govern de Madrit havia donat ordre de comensar, entre ls joves catalans, lo sortetx pe l'reemplàs del exercit.

Si vosaltres, lectors meus, (si es que algú hi hagia tan desenfeynat que no li dolguia perdre lo temps llegint lo que aném escribint) ideya 'n teniu forma-da de lo que es lo caràcter català; si vosaltres sentiu en vostres cors qualche espurna de l'foch de inde-pendencia que tots temps estojaren en los seus nos-tres pares; si vosaltres esieu segurs, com ho crech, de que ls catalans no haveïn nascut pera doblegar lo cap ni portar los grillons del esclau, entendreu tot desseguida per que l'Magnífich Ajuntament de Bar-

celona tremolava devant la perspectiva d' una quinta en lo Principat fahedora.

Dir una quinta tant se valia en aquells temps com dir que 's volia trencar les leys de la terra, com dir que 's volia derogar en part lo venerable còdich dels *Usaljes*. Y si era cert que 'l decret de *Nueva Planta* (1) havia modificat la legislació de Catalunya, ¿no ho era també que 'l mateix Felip V concedí als catalans lo privilegi de que no fossin tinguts à poyar ab llurs personnes la contribució de sang (2)? ¿No havia Fernando VI fet aytal gracia als naturals de la terra (3)? Com donchs Carlos III qui, com tothom sap, era amich de la justicia (sobre tot en los moments en que sos filosops consellers no li omplenaian lo cap ab las teorias *del pur y ferrvent reyalisme*) com aytal sovира qui tant de veras volia 'l bé del poble no havia de seguir aquells bons exemples de son pare y de son germà?

Per ço l' Ajuntament de Barcelona confiaba encara en la revocació de la malaurada orde que de Madrid era vinguda.

A més los regidors creyan tenir un actiu y poderós favorexedor en lo Comandant general de Catalunya, comte de Ricla, qui gran influencia ab la cort tenia y qui tots temps se havia mostrat amich dels catalans.

L' angunia del Ajuntament termenà prompte. En lo dematí del dia 17 del mateix Desembre foren cridats los regidors al palau del Comandant qui ab esguart afalegador y bones paraules els diguí com lo Senyor Rey volia, segons li constaba d' un despàtix de Madrid rebut la nit avans, que 'l reemplàs del exercit en lo que à Catalunya pertanyia tingués lloch per substitució y no per medi de la quinta. Al dir consemblants paraules lo Comte cuyaia de fer entendrer als catalans que aytal mercé com lo que 'l Senyor Rey 'ls feya sols se debia à la intercessió de una persona poderosa qui per Catalunya s' interesaia. Es cert que no digué qui era la tal persona, mes ab ses mitxes rahons, prou donà à entendrer qu' era ell mateix; ab lo qual los rejidores sortiren del Palau contents y potser enganyats.

Gran fou l' alegría de 'ls ciutadans quant esment hagueren de ço qu' entre l' Ajuntament y 'ls regidors esdevingut habia. Los barcelonins tornaren als afers ordinaris de la industria ó del Art, afers que 'l corch del neguit qui 'ls roseigaba feya ja tants jorns, interrumput habia. Altre volta la activa llansadora recorregué les barres del taler; altre volta 'l ribot feu saltar de la fusta (4) 'ls caragoiats ensenalls; altre volta retrunyí 'l brugit per los carrers y plasses de la Ciutat. Lo poble empero agrahit, com ho es sempre al que be li fa, feu grans llohanes del Comte de Ricla y firs algú tractà de que se li fes qualche pre-

sent à n' al general, com à prova del afecte que 'ls barcelonins li tenian. No 's tirà endevant ex projecte; empero quant passats qualques mesos lo Comte de Ricla fou cridat à Madrid per sos amichs que esperaban que 'l Rey encarregaria aviat la secretaria de la Guerra, los Rejidores y 'ls sindicis y 'ls gremis despedlien al Comte acompañantlo fins al entrar de la carretera Real ahont se separaren lo Magnat y 'ls prohoms ab totes les mostres de consideració, ab totes les cortesies y ab tot lo ceremonial que caracterisaba les costums del segle XVIII, del segle qu' acabar havia ab la nivelladora República francesa.

Debadès fora qu' ns entretinguessim aquí en consideracions sobre los justos motius de l' alegría que 'ls catalans tenian per veurers lliurats novameut del flagell que atupaba als demés pobles d' Espanya; humils narradors, no volém, ni podém aquí entrar en questions de dret polítich y de filosofia qui lluny nos menarian de nostre propòsit. L' escola política à que tenim la honra de pertanyer estima massa les tradicions catalanes y 'ls antichs furs que un rey mal aconsellat nos llevá, per esser partidaria de la contribució de sang en la acepció absoluta d' exa paraula. Dexemnos empero de reflexions que no escauen be en les columnes de LA RENAXENSA y seguim dibuixant nostre *miniatura* històrica.

L' alegría dels barcelonins fou de curta durada. Los consellers de Carles III, qui tingueren la trista gloria de convertir una monarquia católica en una monarquia racionalista, massa engelosits estaban de la privansa reyal per veurer ab bon ull qu' un Comandant general donás consells al Rey. Por ço tot duna que arribat fou à Madrid lo Comte de Ricla hagué de oir vulgas que no les critiques mes fortes de sa facilitat en consentir les pretensions dels barcelonins. Lo Comte doná humildement ses escuses, y 'l premi d' aytal humilitat fou rebrer lo nombrament de Secretari del despàtix de la Guerra. Tant bont punt com hagué Ricla posat la ma demunt la *mágica cartera* del Ministeri, com si les aigües del Lesteu hagues begudes ('que ns perdoni 'l lector exa comparauça, ja que 's trata d' un segle *clasic* fins al deliri) oblidada del tot les promeses à los Rejidores de Barcelona fites com veurà 'l lector en lo nombre vinent.

(S' acabará.)
P. NANOT RENART.

DISSORT.

Ans que 'l riu se 'm enduga,
com al arbre arrancat fins à n' al mar
busco una ma que sosténime puga,
y si acas una ho prova
fins l' esperansa m' roba
de poderli agrahir ans de espirar.

Lo débil raig de vida
que dona alé al atormentat esprit
està apunt de deixarme desseguida,
com deixa 'l vent que passa
l' esmortida fogassa
de la montanya à l' ombra de la nit.

(1) Decret del que no volem parlar per creurerlo prou conegit de tothom.

(2) En 7 de Jener de 1722 essent comandat del Principat lo comte de Ribourg.

(3) D' del 7 de novembre de 1744, del 29 d' Agost de 1743 y del 12 de desembre de 1746.

(4) Hem volgut parlar ab preferència d' exes dues industries perquè, com tothom sap, eran les pus generalment estimades dels ciutadans barcelonis del segle XXVIII.

Jo prou me esforço en creurer
que 'ls anys no corren pe 'l desobre meu,
mes las llagas del cor no las puch treurer,
y m recorda cada una
los cops que la fortuna
en mas espatllas carregá la creu.

Que hi fa que ab testa alta
soporti lo feixuch de la dissort,
si lo respir lo cansament me priva?
al cor no se 'l enganya,
y 'l languiment que 'l banya
ben clar li diu que 's va acostant la mort.

L' eura verda s' enfila
sens guarní al mur de un cortinatge tosch?
sens arbre hont nii 'l rossinyol refila?
sense alas l'aucell vola?
sense pendent se escola
lo riu que corre, atravessant lo bosch?

Si un angel me fa falta
per poderme en son ala aixaplugá,
no puch fer mes que lo penyal que salta
del single que 's desgafa
y al passar tot ho xafa,
per caure a trossos al bell mitj del plà.

Neixer per ser tot de ella
y viurer sense conseguirho may
es a fe neixer ab ben mala estrella,
es com si eixís la lluna
per fer la nit mes bruna,
ó eixís lo sol per enfosquir l' espay.

Marcada está la senda
que ha de seguir tothom en son camí,
trova cada soldat la seva tenda
no mes jo al sentir l' hora
m' he quedat al defora,
perquè no hi 'via un sol alberch per mi.

Cada home al dar al ayre
una nota de pleher ó de dolç,
te una resposta sense tardar gáyre;
y jo per darm'e tréva
també hi dono la meva
mes ay! la pobre no tindrà ressó!...

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.
(De Vich.)

REVISTA MUSICAL.

A POCH Á POCH SE VA LLUNY.

No 'ns pensavam, apres de haver publicat en lo Càlendari Català del any 1869 lo mateix article que hem dat a la estampa en lo nombre anterior, cullí fruiten terra que poch ans estava cuasi incultivada; poder contemplar ab ulls de gaubansa que en lo camp hont sols hi tenia estatje la negrencia brossa, ara 'l vent quant juga per entre 'l brançatje dels arbres pot emportar-sen, baix sou invisible mantell, la flaire encisera d' alguna poncella que amorosament 's balanceja.

Es necessari molt coratje per portar la obra a son felic terme; hi ha necessitat d' estar dotat de molt amor patri per poder presentar una vertadera imitació

dels cants populars catalans. Per eix motiu felicitem de cor a tots los compositors musicals qu' han posat música a produccions catalanas, y 'ls dihem que no deixin de travallar ab molta perseverancia, puig si ara per ara no poden presentar obras verament catalanas ho podrán ferho quant se despullin d' eix estil que tothom està imitant tans sols per rutina, mes no per coneixer'l teoricament.

Moltas produccions s' han presentat en escena, com son: *Esquella de la torratxa*; *Si us plau per forsa*; *Rovell del ou*; *L' ultim rey de Magnòlia*, y altres y altres.

«Esquella» y «Rovell» fillas d' un mateix autor: En Sariols, ha donat proves de coneixer molt y molt l'armonia musical; a llurs pessas hi ha collocat una correcta instrumentació y 'l desenvolupament de las melodias ha estat fet ab maestria.

En la primera s' hi trob de menys l' estil català, y en l' altre se deixa veure que son autor no ha fet mes que posar música a lletra catalana, sens venirli al maji que no es aquesta la missió del músich y qu' està dotat d' altres atribucions de las que ell no ha fet us.

No es eixa la manera com se forma una escola; no es aixís com s' obra pas entre mitj de las dificultats artísticas; no ha sigut d' eix modo com 'ls grans homes han adquirit sa inmortat glòria en lo món musical. A mes de ferse un estil propi, individualizarse en sa música, é instrumentar sus melodias, se 'ls hi veu reflectir en totes sus produccions l' estil del que representa, lo carácter del personatje que exhibeix en escena.

Si nosaltres tenim l' obligació de presentar tipos catalans y que son llenguatje sia 'l de Catalunya ¿com ho podrem fer sino sentlos cantar música provincial, música catalana?

Se coneix que 'ls autors de las obras avans citadas, no han pensat ab los cants populars, ó als menys ho creyem nosaltres, pues que sus melodías tonadas haurian sigut l' abundanta font que serveix per apagar la set y donar fosa al que te de fer una llarga y pesona jornada.

Hem dit que creyem no haurian pensat en la musa del poble, puig a no haver succehit aixís donarian a comprender que no han tingut prou coratje per entrar en lo intrincat laberinto d' una nova idea artística musical.

Coneixem que 's necessita molt patriotisme; axó voldriam dels catalans: també fem chor en dir, que per fer naixer una nova escola musical se necessitan molts elements, se necessita moltestudi per poder ferse càrrec de las estranyas modulacions que imprimeixen lo carácter típic de la província.

Lo que dihem de En Sariols, ho dihem de En Vilar.

No n' hi ha hagut cap que volgués portar lo palau de la naixensa de la música catalana.

En Vilar ab lo «Ultim rey de Magnòlia» no ha donat ni un pas mes de los que han dat los antedits mestres: no ha volgut mourer sa planta si no ha vist devant seu marcadas las senyals que li havian de servir de guia.

Nosaltres pensavam que en los «Pescadors de San Pol» donaria un altre estil a sa música, feria que las notas fossin fael intérprete de la significació de las

lletras; que 'ls amants de las glorias pàtrias veurian en En Vilar un adalit del progrés musical; que brotarian de sa ploma, tenint per modelo ó per mestre los dolcissims cants de nostra aymada y ben volguda terra, hermosissimas baladas que 'ns recordarian las falagueras matinadas que sentiam quant dels carmenchs llavis d' alguna pastoreta, eixian, sens pretensió de cap classe, raudals d' amor, cantant «La filla del martxant,» tristas notas d' anyoransa donant al vent la pura expressió de son amor ab lo delicadíssim cant de «Lo fill del Rey;» y per últim, quant pulsant la lira que mes rellegada te al oblit la musa catalana, escampa per l' espay las iròniques frases del cant «La venjansa.»

Mes si fins ara no ho ha fet, estám en la creencia que á la primera producció que donarà al públic sortirà del petit cercle que s' ha format.

De la mateixa manera 'ns planyem de En Gordon que tampoch ha volgut donar brill à la renaixensa catalana; no ha volgut, tenint forças per ferho, portar quelcunes tendres fullas per aumentar lo nombre de que 's compon la garlanda de modestas y respectables violetas que adornan lo front de la musa popular catalana.

Ab lo «Si us plau per forsa» ha donat proves de tenir cert coneixements musicals no gayre comuns; mes per malhaurausa dels vertaders catalanistas no 'ls ha usat en fer lluir lo principal d' un artista, que es lo progressar; en esser incansable en cultivar las bellezas artísticas; no ha estat com lo infatigable pagés que per mes que veji lo llis é inmens firmament prenyat de negres núbols y l' vent revolcarse per 'ls camps, no per çò deixa de sembrar la llavor, que á son temps, la Natura agrahida, li 'n presentarà mil per hu y tindrà per passar l' anyada modestament.

Quant se veu que las llargas y dauradas espigas se vinclan y que las murmurantas onas de la mar se besan l' una ab l' altre per mostrarse son carinyo, es que l' vent hi juga, las besa y tot passant per entre sos flecsibles tronchs las hi diu: cantau espigas ya que estau preparadas per poder cumplir la vostre santa missió; alegrauvos, que prompte la lluenta fals besará vostres socas y anireu á servir de present á la humanitat.

Lo mateix están las cansons populars.

Lo vent de la renaixensa las impulsa per mostrar l' estat de assahonament en que están; lo sol que las daura il-lumina unas lletras de color d' argent hont s' hi llejeix «inmortalitat.»

Las costums deixan de seguirse; los fets s' oblidan; los forts y braus castells feudals cauen baix la pènxa mà del temps; mes las cansons populars son com l' astre del jorn, no li fan mella las tempestas ni las guerras: sia com las neguitosas onas s' estrellan en lo rocam que las tanca y que sempre com fael guayta las impideix son camí, lo mateix la musa popular, porta l' emblema del temps: «inmortal.»

Feune us ja que están preparadas y esperan, com espera l' espiga la fals en lo mes de Juny, que surti lo fruit ja per ellas destinat: una escola.

Creyem que en vist del gran carinyo que s' ha posat á tot lo que de catalá porti l' timbre, En Gordon empenderà ab mes ardor la difícil carrera que tants

anys fà exerceix y será un dels mes forts cooperadors de tan gran idea.

Ultimament se representá en lo Tívoli la sarsuela catalana, música de En Frederich Serra, titula: «Los paquetaires.»

Nosaltres que no som amants de l' adulació y molt menys del favoritisme, dirém que la obra de En Serra es la millor que s' ha presentat en escena, es á dir, del seu género. No dihem açò per reunir mes ó menys condicions armòniques ó efectes d' instrumentació que no son per enumerarlos en eix escrit, sino per sas agradables melodias, selladas, encar que poch, ab lo estil dels cants populars.

La romansa de tenor del primer acte es d' un ritmo molt elegant y d' un carácter molt sentimental. Lo choro del mateix acte está ben portat y es d' un gran efecte.

Axó no vol dir que no hi hagia defectes, puig que n' hi ha y molts; pero esperem que á poch á poch desapareixerán y se transformarán en bellezas musicals.

Hem allargat un poch massa las mal escritas ratllas que 'ns han servit per esplanar lo nostre humil juví, y tindrem d' acabar eix article recordant unes célebres frases del lloreat poeta En Anton de Bofarull: *no pot estimar sa nació qui no estima sa província.*

Y nosaltres dihem: ans de dar impuls à escolas d' estranya terra mirém la nostra, particularment la catalana, y si á nostres ulls se 'ns presenta un immens camp de gloria, dediquem á nostra pàtria lo incessant estudi que es necessari per atquirir forças per alsar al nivell d' Alemanya, Itàlia y França, lo llinuent penó de la música catalana.

MODEST VIDAL.

TEATRE ROMEA.

LA CASACA Y LA CÀSULLA Ó SIA UN CIRI TRENCAT,

COMEDIA EN 2 ACTES

DE DON SERAFÍ PITARRA.

Tant com difícil es lo formarse, y expressar en pocas ratllas, un rahonat judici sobre l' valor de qual-sevulla de las obras del popular autor de *Un ciri trencat*, prenentla separadament y sens conexer l' especial carácter que ell ha volgut estampar en totas las que dóna á la escena; fácil es la tasca pel qui considerant la mateixa obra com una de tantas manifestacions de l' uniformitat d' expressió del dit escriptor, s' ha dat ja compte del sistema ó estil general; puig que axó fet, sols necessita considerarla baix lo punt de vista de sas qualitats particulars.

Ningú negarà qu' efectivament en Pitarra ha sabut donar á sas obras una fesomia, que si be no té la retiransa que fore de desitjar á las millors formas artísticas, l' ha fet per sa originalitat, blanch dels mes apassionats tirs y objecte d' eczajeradas llohanas.

Nosaltres qu' hem tingut ocasió de observar fins avuy al fecundíssim autor en sa marxa literaria, temim formada nostra opinió sobre l' carácter general

que revelan sas produccions, opinió en que no 'ns estendrém aquí per no cabre en los límits d' una revista mes que 'ns permet manifestar en pocas paraulas nostre judici sobre la nova obra «Un ciri trencat.»

Esta entra completament dintre del estil propi y particular de son autor; es á dir, que en ella potser mes que en altre de millor, s'hi vèu à Pitarra. Axó donarà á entendre als conexedors de nostre modern teatre, que la comèdia en qüestió sols te l' argument necessari pera sosténir los personatges en escena y presentar detalls mes xocants que delicats.

L' axerit *Pauet* y l' apocat *Maurici* si bé son dos tipos d' efecte cómich, no son iguals en naturalitat. Lo primer, seminarista per forsa, es verdader: lo segon, festejador contra sa voluntat y suspirant pera esser capellá, s' acosta massa á la caricatura.

Segons nostre parer lo procurador *Sr. Coca* es lo tipo millor de l' obra, y fora acabat si no se li afegís, sens necessitat, com á rasgo caratterístich la presentació de comptes en ecsessiu nombre. De la bondat que reconexem en eix personatge ne prové l' que sian las escenas mes bonicas las en que ell hi te una par principal; entre estas especialment la en que fa la descripció de la vista d' una causa.

Lo masover ó majordom *Geroni* senyala en la comèdia la viciosa costum del autor de fer repetir una mateixa paraula ó modisme, ó suposar una idea ficsa pera caracterisar algun personatge. Y ressalta mes esta falta en la obra de que parlem, per las moltas escenas que te *Geroni* ab la pubilla *Filomena*, estimada d' en *Pauet*, que se sosté en una recomenable naturalitat.

Los detalls son en general rebuscats y especialmente un de la última escena de l' obra.

Los actors, que rebén aplausos en las representacions d' esta comèdia, no dexan res que desitjar. Lo senyor *Clucellas* en lo paper de *Maurici* 'ns sembla s' aparta un tant de la situació en l' escena del segon acte en que fingeix lo carácter de 'n *Pauet*.

Barcelona, Febrer 1871.

A. A. y P.

ANECDOTAS Y CURIOSIDADES LITERARIAS.

N' Anfos V, Rey d' Aragò aná una vegada á visitar la tenda d' un argenter accompanyat d' un grupat de sòs cortesans; acabava tot just d' exirne quant lo mercant aná á quexàrseli de que 's trobava á faltar un diamant. Tornà á entrar lo rey á dins de la tenda y 's feu dur un gran got tot plé de sagò; après manà que tots sòs cortesans hi anessen ficant la mà clo- sa y trayentla oberta. Comensà ell á dar l' eczemple y després de haverho fet tots, manà al argenter que buydás lo got; en mitx del sagò hi havia 'l diamant fartat. Axí sens que á ningú haguessen de tornàrseli las galtas rojas, logrà la justa restitució del furt.

Un d' estos cortesans aduladors, plantas paràssitas que creyen en abundò en las reyals salas y que fan mas mal que una pedregada seca, si topan ab Reys, que no sápigan hont tenen la mà dreta en afers d'

aquesta mena, li digué un dia al dit N' Anfós, fentli 'l cumpliment per sa noblesa:

—Vos, Senyor, no sòu rey com los altres: Vos sòu germà, nebó y fill de reys.

—¿Qué volen dir tots aquests titols, li respondugué N' Anfós? Que ma corona la dech á mos avis, de qui la he rebuda per dret de successió, sens que jo per ma part haja fet res per meréxela.

Modestia tant mes digna de llohansa, en quant N' Anfós sempre honrà ab grans accions son trono.

Havent resolt la ciutat de Nàpols axecarli un arch triumfal en memoria de sas hassanyas y de sa grandesa, assignà lo lloch en una de las plassas.

Ja anavan á enderrocar per engrandir la dita plassa, la casa d' un vell capitá, que havia servit ab faeltat y valor en totas las guerres que catalans y aragonesos havian fet en Italia, quant haventhó algú fet avinent al rey, donà orde tot seguit de que en cap manera 's toqués.

—Mes m' estimo, digué, passarme sense una massa de pedra, moniment de vanitat, que no pas sufrir que 's destruhesca lo darrer alberch d' un soldat que m' ha servit bé tota sa vida.

La carta que á continuació s' inserta, dirigida per Joan I *L' Aymador de la gentilesa* al Soldà de Babilonia sobre algunas questions referentes á la Terra Santa, es una prova de quant estés se trobava lo connexement de nostra llengua en aquells segles, puig esta servia de idioma oficial á nostres Comtes-Reys no solzament en llurs relacions ab los altres sobirans d' Europa, sino ab los de mes apartadas regions. Diu axis la carta:

«Al molt Noble fill de Ceyt Barcoch, y Pare del Ceyt Soldà de Babilonia salut é dilecció en aquell Senyor Rey dels Reys qui creá lo cel y la terra. Fem-vos saber que segons havém trobat, y legím en les Croniques dels molt alts predecessors de bona memoria per ells fou comprat de vostres antecessors lo Monastir del Munt de Sion, y diuse per los pelegrins nostres que son vinguts que alguns edificis venen á menys per falta de obra, no solament en lo dit Monastir ans encara en Lesgleya de Betlém. Ey yassia que entrels altres feels, y Catholichs Christians lamen, y devot nostre frare. Polo nadiu de la Ciutat de Venecia haya estat largament, y estiga en lo dit Monastir, y dels acaptes que fa entrels nostres, y altres pelegrins devots qui aquel sant loch visiten vulla obrar, y repararles dit Monastir, y Esgleya, y ço qui es necessari en lurs edificis. Però diuse que los vostres sotsmeses ho contretats, de quens maravillam molt, y havem gran desplacer si axí es no solament ans principalment per reverencia de nostre Senyor Deu, qui per salut y redempció de tot humanal linatge tramés lo seu Unigenit y gloriós fill, lo qual segons nostra vera creensa y Fé Cathòlic ha molt santificat aquelles partides per nos dignament apellades la Terra Santa, y consagrades ab escamament de la sua preciosa Sanch, mes encara perçocar lo dit Monastir fou comprat per los nostres passats, segons que dit es y per consequent redunda en no poch interès de nostra Reyal Casa tot menyscap-

te de dit Monastir , y dels edificis de aquell , en que vos , y sinó per propia deció , y valor de vos mateix y esguart dels profits , que é vostres drets , ó exacciones temporals se seguexen per les devotes y continuades visitacions , quels feels pelegrins fan en aquells lochs ; y en altres de la dita Terra Santa hi deuriets haver millor esguart , y pus gratios , y axí confiam quens farets daçí avant . E per aquest confiànsa y car nos tenim per dit que complacent nos en vos de les coses dessus escrites fariem que vos majors complacencies en son cas , pregamvos afectuosament que havém benignament en vostra especial recomendació los dits Monastir y Esgleya , é frare Polo servidor de Deu en aquell lexets , y luenuets lo dit frare que obre aquells Monastir y Esgleya , y hi fasse totes reparacions que menester sien , y en nostres , ni vostres dies nos vingan à decalismen y car fort la reputariem en nostra propia desonor , la qual cosa de vos no esperám , si no tot plaser y cortesia no resmenys vos pregám ab gran afeció que per reverencia de aquell Sobiran Senyor , lo qual es retribuidor de tots bonas obras , y compensa tots los fets dels homenzeguardonan à cascú segons dretenen en sí , y per complacencia nostra , y de nostres pregaries vullats haver per recomenats los nostres pelegrins , y tots altres que irán visitar lo S. Sepulcre , y altres lochs de la Terra Santa , car gran lohor y honor es al Rey alt , y Noble que reebra , y faça per los seus reebre benignament los estranys , pensant que lo honor que guanya per lo bon aculliment quels fa no es daquells qui ho rebén mes daquell de qui proceheix . E si algunes coses vos son agradables que puxam fer per vos escrivits-nos enfrancosament , car nos ho farém francament , y de bon volér . Dada en Barcelona sots nostre Sagell secret à XVIII dies Dabril en lany de la Nativitat de Nostre Senyor Jesu-Christ MCCCLXXXV . Rex J.— Al alt , y Noble D. Ceyt Barcoch Soldá de Babilonia .»

NOVAS.

La Jove Catalunya, societat que no contant mes que un any d'existència , conta ja ab un nombre de socis mes que regular , nos ha donat una altra prova de lo molt que ha fet en lo curt temps que conta de vida .

Lo dia 6 del present mes celebrá una sessió inaugural que comensá ab la lectura que , com à secretari , de la Junta anterior , feu lo senyor Aulestia de sa ben escrita Memoria dels trevalls de la Societat en l' any de 1870 . Llegíu après lo senyor President són curt , mes bonich , discurs inaugural , qui en havent acabat , anà cridant als senyors socis següents que feren també lectura dels trevalls respectius . Comensi'l senyor Vinardell llegint sa bonica poesia *Lo plany del desterrat* ; y seguiren , per l'ordre qu' espressrém , lo senyor Grahit que llegí un curiós trevall en prosa titolat *Certamen poetich de Girona* ; lo senyor Serra y Campdelacreu (de Vich) , sa magnífica poesia *La Primavera* ; lo senyor Modest Vidal , un estudi en prosa titolat *Una cansó catalana* ; lo senyor Tomás y Salvany , una bén escrita *Epistola* , de N° Angel Guimerá , dedicada à són amic *En Jaume Ramon en la mort de sa germana Maria* ; lo senyor Francesch Matheu , una poesia *La pena de mort* ; lo senyor Jaume Ramon , una boniqueta *Balada* ; lo senyor Felip de Saleta , una Oda *La Jove Catalunya* ; y lo senyor Pau de Huguet , *La vida del camp* .

Estos foren los lectors y estas foren las composi-

cions llegidas , essent totes molt béns rebudas per la escullida concurrencia que à tal acte assistí .

Seguesca *La Jove Catalunya* lo camí que ha emprés , que molt tindrán que agrahirli las lletras catalanas .

Abrahim de tot cor à la prempsa , tant diaria com periòdica de dintre y fora de Barcelona , la bona rebuda que ha fet à *La Renaxensa* . Seguirém lo camí comensat , tal volta ab pocas forses , mes sempre ab convicció y ferma voluntad d' anar endevat ; que no saltres hem sigut , som y serém : catalanistas ahir , catalanistas avuy y més catalanistas demà .

Se 'ns ha dit que la setmana entrant veurà la llum pública lo *Calendari Català del any 1871* , que col·lecciona lo incansable autor y ardent catalanista En Francesch Pelay Briz . Desitjariam fos axis puig fa algun temps que dita publicació es esperada per tots los aymants de nostra literatura .

S' ha tramés à aquesta redacció un exemplar d' una llegenda en vers català , titolada *La Cavadonga catalana ó Manresa deslliudora de Barcelona* , composició en la qual son autor En Joseph Borrell denota qualitats poètiques molt recomenables . Dita obra se ven en la llibreria de Font , carrer de N' Ripoll .

RECLAMS.

UN CIRI TRENCAT , comedia en dos actes y en vers per Don Serafí Pitarrà , se ven à 6 rals en la llibreria de N' Eudalt Puig , plassa nova .

JOCHS FLORALS DE BARCELONA . (Colecció comperta del 1859 al 1870 .) 12 volúms en 4.^{art} , 148 rals . Se troben en la llibreria de 'N Verdaguer , rambla del mitx .

LA VIDA EN LO CAMP . Quadros de costums catalans per Gayetà Vidal y Valenciano . 1 volum en 4.^{art} de 320 planas , edició de lucso , 20 rals . Se troba en la llibreria de 'N Verdaguer , rambla del mitx .

LO LLIBRE DE LA INFANTESA . Rondallari català per Therenci Thós y Codina , 1 volum en 8.^{au} edició de lucso , 8 rals . Se troba en la llibreria de 'N Verdaguer rambla del mitx .

CANSONS DE LA TERRA , 2 volúms , 24 rs .

LO BROD D' ACHS , por F. P. Briz , 5 rs .

LO LLIBRE DE LES DONES , per Jaume Roig , 6 rs .

Se trobarán en «la Antiquaria» llibreria de Llordachs germans , archs de S. Sebastià , n.º 5 .

**Nostres suscriptors de fora
Barcelona se servirán enviar á l'
Administració de «La Renaxen-
sa» l' import de las suscripcions
en sellos de correu , si no volen
sufrir cap retràs en la rebuda del
periódich .**

Lo secretari de la Redacció , JOSEPH THOMÁS.

Estampa CATALANA , Petritxol , núm. 6 .